

ЗНАЧЕННЯ КАТАЛОГІВ КНИЖКОВИХ ВИСТАВОК В ІНФОРМАЦІЙНО-ПОШУКОВІЙ РОБОТІ

Древаль Юрій Дмитрович, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри охорони праці та техногенно-екологічної безпеки Національного університету цивільного захисту України,

Лінецький Леонід Михайлович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. Петра Василенка.

На прикладі функціонування Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка проаналізовано питання щодо формування каталогів книжкових виставок, а також їхнього значення у процесі обслуговування читачів. Наголос також зроблено на суспільному резонансі такої форми роботи. Додаткову увагу відведено компонуванню літератури, в якому чільне місце відводиться конфліктній взаємодії різних суб'єктів та інформаційним технологіям. Сформульовано положення, згідно з яким ефективність роботи по формуванню каталогів книжкових виставок має ґрунтуватися на обопільній роботі науковців та бібліотечних працівників.

Ключові слова: бібліотека, каталог, книжкова виставка, інформаційно-пошукова робота

Каталогом (від грецької *katalogos*) називається перелік якихось предметів (книг, експонатів, товарів), складений у певному порядку. Бібліотечним каталогом називається упорядкований перелік творів друку, наявних у фонді однієї або декількох бібліотек, що розкриває зміст або порядок утримання бібліотечних фондів (алфавітний, систематичний, предметний тощо). Каталог може мати карткову або електронну форму, існувати на мікроносіях або у формі книжкового видання.

Бібліотечні каталоги, як будь-яка інформаційно-пошукова система, виконує знаково-комунікативну, фондівідображаючу, інформаційно-пошукову, пізнавальну і педагогічну функції. Знаково-комунікативна функція бібліотечних каталогів допомагає дистанційному спілкуванню у зв'язці «споживач - каталог - автор». Сутність фондівідображаючої функції полягає в розкритті складу та змісту бібліотечних фондів. Каталогізатор є інтерпретатором інформації, що міститься в документі, та володіє методами створення бібліотечного каталогу, за допомогою якого здійснюється дистанційне спілкування розділених в просторі, а часто і в часі, автора і читача. Інформаційно-пошукова функція реалізується в процесі розвідки документів у відповідь на запит читача. Пізнавальна функція ґрунтується на пізнавальних можливостях інформаційно-пошукового масиву. Водночас бібліотечні каталоги

виконують і педагогічну функцію, сприяючи інтелектуальному та професійному розвитку особистості читача [1, с. 3].

У Харківській державній науковій бібліотеці імені В. Г. Короленка апробується і така форма каталогізації, як каталоги книжкових виставок. Мають викликати цікавість фахівців, наприклад, підготовка та видання за нашої участі таких каталогів суспільствознавчого спрямування. Це, зокрема, каталоги «З історії української багатопартійності» (Х., 1994 р.), «Історико-правова спадщина України» (Х., 1996 р.), «Український парламентаризм: витоки та історичний досвід» (Х., 1997 р.), «Україна на шляхах трансформації: від авторитарного режиму до демократії» (Х., 2002 р.), «Глобалізм і глобалістика: проблеми міжнародного співробітництва і наднаціональних корпорацій» (Х., 2003 р.), «Влада і суспільство» (Х., 2004 р.), «Україна в процесах європейської інтеграції» (Х., 2005 р.), «Народне представництво і демократія: у пошуках гармонії» (Х., 2005 р.), «Влада і управління» (Х., 2008 р.), «Конституція і конституціоналізм: політико-правовий аспект» (Х., 2009 р.), «Конфлікт і консенсус в українському суспільстві» (Х., 2010 р.).

У передмові до каталогу «Конфлікт і консенсус в українському суспільстві» нами підкреслюється: «Конфліктна взаємодія особливо гостро відчувається в перехідні та кризові моменти розвитку людства (адже численні війни та революції є по суті конфліктами найвищої міри напруженості)» [2, с. 4].

Читачеві також пропонується звернути увагу на те, що матеріал каталогу структурований таким чином, щоб надати читачеві повне уявлення про основні види конфліктної взаємодії. Серед багатьох підходів до класифікації конфліктів (класифікація – це науковий метод, який полягає в поєднанні об'єктів у групи на основі певних ознак) читача найперше має зацікавити той, який виходить з особливостей його суб'єкта чи суб'єктів.

У розрізі наведеного підходу прийнято розподіляти конфлікти на наступні види:

- внутрішньоособистісні («інтраперсональні» – між сторонами, мотивами особистості);
- міжособистісні («інтерперсональні» – між двома чи більше особами);
- внутрішньогрупові («інтрагрупові» – між індивідом і групою, або між групами всередині організації);
- міжгрупові («інтергрупові» – між соціальними групами) [2, с. 7-8].

Усі названі каталоги вийшли у друкованому вигляді, деякі з них – розміщені на сайті ХДНБ. Останнім часом, щоправда, перевага надається виключно електронним виданням каталогів (див, напр., каталог виставки «Управлінські відносини у сфері охорони праці та промислової безпеки»; Х., 2013 р.).

У цьому сенсі на першочергову увагу заслуговує зміст каталогу «Інформація як чинник розвитку суспільних відносин (Х., 2014 р.), який нараховує бібліографічні описи 316 джерел за рубриками «Інформація і право», «Інформаційна безпека» та «Сучасні реалії інформаційного суспільства».

У передмові до цього видання нами підкреслюється: «На сьогодні вже остаточно доведено, що інформація та інформаційна влада є потужним ресурсом демократизації суспільних відносин. Дійсно, якраз за допомогою інформаційних одиниць здійснюється вплив на політичну свідомість і політичну діяльність як через спеціальні політичні комунікації, так і опосередковано – через ЗМІ, засобом освітньої та виховної діяльності тощо. Саме за допомогою інформації генерується соціальна пам'ять нації, а також задається інтерпретаційний зміст сучасного суспільного розвитку» [3, с. 4].

Відтак створення бібліотечних каталогів складає значний інформаційний ресурс, який розглядається як систематизована інформація або знання, що мають цінність у певній предметній області і можуть бути використані людиною в своїй діяльності для досягнення певної мети.

А це, у свою чергу, оптимально узгоджується з основними принципами Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р., яка на сьогодні залишається чинним документом. Ця Стратегія визначає мету, базові принципи, стратегічні цілі розвитку інформаційного суспільства в Україні, завдання, спрямовані на їх досягнення, а також основні напрями, етапи і механізм реалізації цієї Стратегії з урахуванням сучасних тенденцій та особливостей розвитку України в перспективі до 2020 року.

У цьому документі наголос також ставиться на тому, що «проблеми, що перешкоджають підвищенню ефективності використання інформаційно-комунікаційних технологій з метою підвищення якості життя громадян, забезпеченню конкурентоспроможності України, розвитку економічної, соціально-політичної, культурної та духовної сфери суспільства, вдосконаленню системи прийняття державних управлінських рішень, мають комплексний характер і не можуть бути розв'язані на рівні окремих державних органів або адміністративно-територіальних одиниць. Усунення таких проблем потребує значних ресурсів, скоординованого проведення організаційних змін і забезпечення узгодженості дій за відповідним напрямом» [4].

Отже, до позитивних якостей каталогів книжних виставок в науково-пошуковій роботі першочергово слід віднести чітке тематичне спрямування, належне упорядкування, врахування запитів читачів щодо необхідності бібліографічного упорядкування найбільш важливих суспільствознавчих проблем та оперативне відображення останніх видань.

Слід також відзначити й тісну співпрацю бібліотечних працівників та науковців при підготовці таких видань. Відомо, що формування каталогів базується на досягненнях різноманітних наукових знань, перш за все бібліотечного каталогознавства, суміжних із ним дисциплін та наук методологічного спрямування. У даному ж разі консультування фахівців-суспільствознавців триває не лише на підготовчій стадії, адже всі зазначені видання розпочинаються зі вступних статей за їхньою редакцією (це, звичайно ж, полегшує роботу читачів у процесі ознайомлення з каталогами). Відтак досягається максимальна реалізація вимог, що надаються до такого типу робіт,

які полягають в необхідності дотримання гармонійного співвідношення науковості, доступності та оперативності.

Список використаної літератури:

1. Сєдих В. В., Терентьева Г. П., Удалова В. К. Бібліотечні каталоги як інформаційно-пошукові системи: Навч. посібник. Харків: ХДАК, 2003. 193 с.
2. Древаль Ю.Д., Сергеева Л.М. Конфліктологія в контексті демократичного врядування. *Конфлікт і консенсус в українському суспільстві*. Кат. вист. [Бібліограф. покажчик]. Харків: ХДНБ, 2010. С. 4-9.
3. Древаль Ю.Д. Інформація як чинник суспільного прогресу. *Сучасні реалії інформаційного суспільства*: [Кат. вист.]. Харків: ХДНБ, 2014. С. 3-4. URL.: <https://www.calameo.com /000632945a9a3c8a6>.
4. Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні: Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 р. № 386-р. URL.: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80>

THE VALUE OF THE CATALOGS OF BOOK EXHIBITIONS IN THE INFORMATION AND SEARCH WORK

Dreval Yurii D., Doctor of Public Administration, Professor, Professor of Department of Occupational Safety and Technogenic and Ecological Safety National University of Civil Protection of Ukraine,

Linetskyi Leonid M., PhD in History, Associate Professor, Associate Professor of the Department UNESCO «Philosophy of Human Communications» and social-humanitarian disciplines Petro Vasylenko Kharkiv National University of Agriculture.

On the example of functioning of the Kharkov State Scientific Library named after V. G. Korolenko analyzed the issues concerning the formation of catalogs of book exhibitions, as well as their importance in the process of servicing readers. Emphasis is also placed on the social resonance of this form of work. More attention is paid to the composition of literature, which places a prominent place on the conflicting interaction of different subjects and information technologies. Provisions have been formulated, according to which the effectiveness of the work on the formation of catalogs of book exhibitions should be based on the mutual work of scholars and library workers.

Keywords: library, catalog, book exhibition, information retrieval work